

Perusmuistio – Ehdotus uudeksi tuotevastuudirektiiviksi

Eduskuntatunnus

U 82/2022 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Komissio antoi syyskuussa 2022 ehdotuksen uudeksi tuotevastuudirektiiviksi (ehdotus tuotevastuusta; COM(2022) 495 final; jäljempänä ehdotus tai direktiiviehdotus). Ehdotusta on käsitelty Tšekin, Ruotsin ja Espanjan puheenjohtajuuskausilla.

Edellinen puheenjohtajamaa Ruotsi sai kesäkuussa 2023 Coreperissa neuvoston neuvottelumandaatin kolmikantaneuvotteluiden käynnistämiseksi puheenjohtajan kompromissiehdotuksen pohjalta. Nykyisen pj-maan Espanjan tavoitteena on, että sen puheenjohtajakauden aikana direktiivistä saavutetaan yhteisymmärrys Euroopan parlamentin (jäljempänä EP tai parlamentti) kanssa.

Perusmuistio on laadittu puheenjohtajavaltion nelikenttäasiakirjan (20.10.2023) ja EP:n mietinnöstä ilmenevän kannan pohjalta. Valtioneuvosto on muodostanut näkemyksiä ehdotukseen aikaisemmin U-kirjelmässä 82/2022 vp. Kolmikantaneuvotteluja varten Suomen kantoja täsmennetään seuraavasti.

Suomen kanta

Valtioneuvosto pitää myönteisenä, että direktiiviehdotukseen on tehty useita selkeyttäviä tarkennuksia, yhtenä esimerkkinä komponentin määritelmään tehty tarkennus.

Valtioneuvosto suhtautuu kriittisesti ehdotettuun uuteen, datavahinkoja koskevaan 1000 euron korvauskynnukseen. Ehdotettu korvauskynnys ei olisi linjassa sen kanssa, että direktiivistä on tarkoitus poistaa siinä nykyisin oleva 500 euron korvauskynnys esinevahinkojen osalta. Käytännössä 1000 euron korvauskynnys merkitsisi sitä, että merkittävä osa tietojen häviämisestä ja korruptoitumisesta aiheutuneista vahingoista jäisi korvaamatta. Jos neuvottelutilanne sitä vaatii, korvauskynnys datavahingoille voidaan hyväksyä, mutta alhaisempana kuin ehdotetun 1000 euron määräisenä.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että tuotteen viallisuutta arvioitaessa otetaan huomioon myös sen käyttäjärühmän erityiset tarpeet, jolle tuote on tarkoitettu, eikä vain rajoituttaisi

keskivertohenkilön odotusten tarkasteluun. Tuotteilta, jotka on tarkoitettu esimerkiksi lapsille, iäkkäille tai vammaisille, voidaan myös usein edellyttää erilaisia ominaisuuksia kuin keskivertohenkilölle tarkoitetuilta tuotteilta.

Valtioneuvosto suhtautuu lähtökohtaisesti kriittisesti prosessioikeudellisen sääntelyn yhdenmukaistamiseen. Sektorisääntelyyn tulisi sisällyttää vain sellaisia prosessioikeudellisia säännöksiä, jotka ovat täysin välttämättömiä. Valtioneuvosto suhtautuu erittäin kriittisesti ehdotettuun säännökseen, jossa todistetta koskeva editiovelvollisuus on ehdotuksen sanamuodon perusteella laajennettu koskemaan asiakirjojen lisäksi kaikenlaista informaatiota.

Valtioneuvosto suhtautuu erittäin kriittisesti siihen, että teknisen tai tieteellisen monimutkaisuuden vuoksi olettasäännöstä tulisi soveltaa jo sillä perusteella, että tuote on mahdollisesti vaikuttanut vahinkoon, tuote on mahdollisesti ollut viallinen tai tuotteen viallisuus on mahdollinen syy vahinkoon. Komission ehdotuksessa ja neuvoston yleisnäkemyksessä olettasäännöksen soveltaminen edellyttää todennäköisyyttä. Jatkoneuvotteluissa tulee varmistua siitä, ettei kantajan näyttötaakan mahdollinen helpottaminen johda käytännössä käännettyyn todistustaakkaan.

Valtioneuvosto suhtautuu kriittisesti siihen, että talouden toimijan koko jollain tapaa vaikuttaisi sen direktiivin mukaiseen vastuuseen tuotteen aiheuttamasta vahingosta (ns. mikro- ja pienyrityksiä koskeva ohjelmistoalapoikkeus).

Pääasiallinen sisältö

Ehdotettu tuotevastuudirektiivi korvaisi voimassa olevan tuotevastuudirektiivin (neuvoston direktiivi 85/374/ETY tuotevastuuta koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä).

Direktiiviehdotuksella ajantasaistettaisiin säännöt, jotka koskevat valmistajan ja eräiden muiden tahojen vastuuta viallisten tuotteiden aiheuttamista vahingoista. Ehdotus sisältää muun muassa useita uusia tai tarkennettuja määritelmiä (esim. tuotteen, komponentin ja korvattavan vahingon määritelmät), jotka laajentavat direktiivin soveltamisalaa suhteessa voimassa olevaan direktiiviin. Ehdotuksen mukaan korvaukselle ei jatkossa asetettaisi euromääräistä ylä- tai alarajaa. Myös vahingonkorvauksen saamista on pyritty helpottamaan esimerkiksi erilaisilla oletta- ja editiosäännöksillä. Vaikka vahingonkäräsineiden todistustaakka kevenisi, todistustaakka ei ehdotuksen mukaan kääntyisi. Uutta olisi myös se, että vastuussa viallisen tuotteen aiheuttamasta vahingosta voisi valmistajan, maahantuojan ja jakelijan lisäksi olla myös valmistajan valtuutettu edustaja sekä jakelupalvelujen tarjoaja. Korvausta voitaisiin tietyissä tilanteissa vaatia myös tuotteen jakelijalta ja verkkoalustan tarjoajalta.

Direktiiviehdotus ei voimassa olevan direktiivin tavoin sisällä optiota kehittävyvahinkoja koskien, mikä heikentäisi vahingon kärsijöiden asemaa Suomessa.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Euroopan unionin toiminnasta annetun sopimuksen 114 ja 169 artiklat. Tavallinen lainsäätämisyjärjestys.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Vastuuvaliokunnat ovat IMCO, raportoiija Arimont Pascal (BE, EPP), ja JURI, raportoiija Botoș Vlad-Marius (RO, Renew).

Euroopan parlamentin ehdottomat merkittävimmät muutokset verrattuna komission ehdotukseen ja neuvoston yleisnäkemykseen:

Datavahinkoja koskeva 1000 euron korvauskynnys (Artikla 5a(1) kohta c)

EP ehdottaa neuvoston yleisnäkemyksestä ja komission ehdotuksesta poiketen, että tietojen tuhoutumisen tai peruuttamattoman korruptoitumisen korvaaminen edellyttäisi ai-neellisten menetysten arvon olevan 1 000 euroa.

Eräiden käyttäjäryhmien erityiset tarpeet (Artikla 6(1))

EP:n mukaan arvioitaessa tuotteen viallisuutta huomioon ei neuvoston kannasta poike-ten tarvitsisi ottaa sen käyttäjäryhmän erityisiä tarpeita, jolle tuote on tarkoitettu. EP:n ehdottaman -1 kohdan mukaan tuote katsotaan vialliseksi, jos se ei ole niin turvallinen kuin keskivertohenkilöllä on oikeus odottaa ja sen turvallisuus ei vastaa unionin tai kan-sallisessa lainsäädännössä edellytettyä tasoa.

Todisteiden esittämistä koskevat lisäehdotukset (Artikla 8)

EP ehdottaa lisättäväksi todisteiden esittämisvelvollisuutta koskevaan säännökseen uu-den 1a kohdan, jonka mukaan kansallisten tuomioistuinten tulisi voida määrätä vastaa-jan pyynnöstä myös kantajan esittämään käytettävissään olevat olennaiset todisteet sa-moin edellytyksin kuin vastaajan. Lisäksi EP esittää lisättäväksi artiklaan uuden 4a koh-dan, jonka mukaan tiedot, jotka osapuoli määrätään esittämään toiselle osapuolelle, on esitettävä tälle viipymättä helposti saatavilla olevalla ja ymmärrettävällä tavalla.

Näyttökynnyksen alentaminen (Artikla 9(4))

EP:n ehdotuksen mukaan kansallisen tuomioistuimen on oletettava, että tuote on vialli-nen, että vian ja vahingon välillä on syy-yhteys tai että kyseessä ovat molemmat, jos tuomioistuin katsoo, että kantajan on asian teknisen tai tieteellisen monimutkaisuuden vuoksi kohtuuttoman vaikea näyttää toteen kyseiset seikat ja kantaja osoittaa olennais-ten todisteiden perusteella, että on mahdollista, että tuote on vaikuttanut vahinkoon, ja että on mahdollista, että tuote on viallinen tai että sen viallisuus on mahdollinen syy va-hinkoon.

Mikro- ja pienyrityksiä koskeva ohjelmistoalapoikkeus vastuun osalta (Artikla 10(1))

EP:n ehdotuksen mukaan talouden toimija ei olisi vastuussa viallisesta tuotteesta aiheu-tuneesta vahingosta silloin, kun on kyse ohjelmiston valmistajasta, joka kyseisen ohjel-miston markkinoille saattamisen ajankohtana oli mikroyritys tai pieni yritys, edellyttäen, että toinen talouden toimija on direktiivin mukaisesti vastuussa kyseisen ohjelmiston ai-heuttamista vahingoista.

Kansallinen valmistelu

Luonnosta U-jatkokirjeeksi on käsitelty kilpailukykyjaoston (EU 8) kirjallisessa menette-lyssä 13.–16.11.2023. Oikeusministeriö on lisäksi 10.11.2023 järjestänyt keskeisimmille sidosryhmille kuulemistilaisuuden.

Eduskuntakäsittely

U 82/2022 vp, LaVL 30/2022 vp, TaVL 74/2022 vp, SuVEK 190/2022 vp

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Direktiiviehdotus edellyttäisi muutoksia ainakin tuotevastuulakiin (694/1990). Muutokset koskisivat muun muassa tuotteen ja komponentin määritelmää, tuotteen viallisuutta arvioidessa huomioon otettavia seikkoja sekä vahingonkorvausvastuussa olevia tahoja. Korvattavan vahingon osalta lakiin tulisi lisätä tiedon katoamisesta tai vaurioitumista aiheutunut vahinko. Alinta korvattavaa omaisuusvahinkoa lakiin ei voitaisi enää sisällyttää. Kanneaikaa koskevaan säännökseen tulisi lisätä piileviä henkilövahinkoja koskeva 15 vuoden kanneaika. Direktiiviehdotus ei sisällä voimassa olevan direktiivin kaltaista optiota kehittäjävahinkoja koskien, minkä vuoksi lakiin olisi lisättävä valmistajaa koskeviin vastuunrajoituksiin myös kyseinen peruste.

Lisäksi ehdotus toteutuessaan edellyttänee muutoksia vahingonkorvauslakiin (412/1974) ja prosessioikeudellisiin säännöksiin esittämisen- ja säilyttämismuutoksia sekä syy-yhteys- ja tuottamusolettamia koskevien säännösten johdosta.

Direktiiviehdotus koskee kuluttajansuojaa ja muita yksityisoikeudellisia kysymyksiä sekä lainkäyttöä, joten ehdotukset kuuluvat valtakunnan lainsäädäntöön Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 27 §:n 10, 23 ja 41 kohdan mukaisesti.

Taloudelliset vaikutukset

Ehdotus lisäisi oikeusvarmuutta, vahvistaisivat tuoteturvallisuutta ja kuluttajien asemaa. Ehdotus muun muassa tehostaisi ja tasapuolistaisi kantajien asemaa ja mahdollisuuksia saada vahingonkorvausta joko yksin tai osana ryhmää. Samalla vahinkoa aiheuttaneiden yritysten todennäköisyys joutua vahingonkorvausvastuuseen oletettavasti kasvaisi.

Ehdotus laajentaisi vastuullisten tahojen joukkoa. Jatkossa vastuullisia tahoja voisivat varsinaisen valmistajan lisäksi olla valtuutettu edustaja, jakelupalvelujen tarjoaja, verkkoalustan tarjoaja sekä valmiin tuotteen muuttaja. Myös tuotteen määritelmän laajentaminen muun muassa ohjelmistoihin laajentaisi vastuuta. Niin ikään vahingon määritelmän laajentaminen tietoaineistolle aiheutuneisiin vahinkoihin laajentaisi vastuuta.

Ehdotuksen myötä yritykset ja muut toimijat joutuisivat todennäköisesti joko laajentamaan nykyisiä tuotevastuuvakuutuksiaan tai hankkimaan uusia tuotevastuuvakuutuksia, mikä taas aiheuttaisi niille lisäkuluja nykytilanteeseen nähden. Vakuutusyhtiöt taas joutuisivat todennäköisesti muuttamaan nykyisten tuotevastuuvakuutustensa ehtoja vastaamaan ehdotettuja säännöksiä. On myös mahdollista, etteivät vakuutusyhtiöt suostu vakuuttamaan kaikkia uusia riskejä, jolloin toimijat jäisivät ilman riittävää vakuutusturvaa. Lisäksi yritysten näkökulmasta tuotevastuuehdotuksen uusi, piilevää henkilövahinkoa koskeva säännös voi eräissä tilanteissa johtaa vahingonkorvauskanteeseen ja -vastuuseen nykyistä pidemmän ajan kuluttua.

Asiakirjat

EP:n mietintö (A9-0291/2023) on saatavilla osoitteessa [https://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/textes_deposes/rapports/2023/0291/P9_A\(2023\)0291_FI.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/textes_deposes/rapports/2023/0291/P9_A(2023)0291_FI.pdf)

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Riitta Haapasaari, OM, etunimi.sukunimi@gov.fi, +358 29 515 0139
Jussi Päivärinne, OM, etunimi.sukunimi@gov.fi, +358 29 515 0122

VAHVA-tunnus

EU/1285/2022